

Verborgen schatten: DSM Kunstcollectie

Maurice Mentjens, Beatrixkamer, foto Arjen Schmitz

Vreemd, gek, teatraal, aanstootgevend of juist vrolijk en vol humor. Niet bij DSM passend of juist wel. De meningen waren verdeeld over de wonderbaarlijke sculpturen van de Maastrichtse kunstenaar Han van Wetering. Duidelijk was dat deze keramische beelden die te zien waren in de DSM-kantoren in Sittard en Geleen, de tongen losmaakten. En dat is volgens conservator Catharien Romijn ook precies de bedoeling. "Sprakmakende kunst brengt dialoog tot stand, zorgt voor discussie, opent ogen en verbindt. Allemaal elementen die passen bij ons bedrijf. De boodschap van Han van Wetering met zijn surrealistisch aandoende beelden is dat we allemaal wonderlijke, diverse wezens zijn met onze eigenaardigheden. 'Zie de mens', lijkt zijn boodschap in vrolijke snoepkleuren te zijn, 'en accepteer hem'. En dat sluit dan weer naadloos aan bij DSM-thema's als inclusion en diversity." De toon is gezet.

Door Piet Augustijn

Catharien Romijn is sinds 2003 conservator van de kunstcollectie van DSM. Een gevarieerde collectie van zo'n 1.100 kunstwerken die inhoudelijke accenten legt op innovatie en duurzaamheid. Een uitgangspunt dat aansluit bij de activiteiten van het voormalige staatsmijnbouwbedrijf. Tegenwoordig is Koninklijke DSM een wereldwijd bedrijf dat vanuit wetenschappelijke basis actief is op het gebied van gezondheid, voeding en duurzaam leven. DSM stimuleert economische welvaart, milieuontwikkelingen en sociale vooruitgang om voor alle belanghebbenden duurzame waarde te creëren en levert innovatieve bedrijfsoplossingen op het vlak van voeding voor mens en dier, persoonlijke verzorging en aromaproducten, medische apparatuur, groene producten en toepassingen, en nieuwe mobiliteit en connectiviteit. Het bedrijf en de hieraan gelieerde ondernemingen genereren een netto jaaromzet van ca. €10 miljard met ongeveer 23.000 werknemers.

Oudste

De bedrijfskunstcollectie is een van de oudste van Nederland. De basis werd gelegd in 1927 toen de werknemers bij het 25-jarig bestaan van het bedrijf het gebrandschilderde en uit vier panelen bestaande glas-in-loodraam *Genius Labor* schonken van Henri Jonas (1878-1944), bekend Limburgs kunstenaar en voortrekker van de Limburgse School. Een glorificatie op de mijnbouw met afbeeldingen van een mijnwerker, een opzichter en een ingenieur. In 2015 werd dit raam, samen met een bronzen beeld van een mijnwerker, ter gelegenheid van het 'Jaar van de Mijnen' geschenken aan Continium, onderdeel van Cube designmuseum in Kerkrade. De tweede boost kwam in 1952 toen alle Limburgse gemeenten een flink bedrag bij elkaar hadden gespaard voor een cadeau aan de Staatsmijnen: er werden werken aangekocht van Limburgse kunstenaars waarmee de basis was gelegd voor een historische collectie van portretten, landschappen en beelden. Pas in 1985 werd er gestructureerd kunst aangekocht en werd gekeken naar relevantie ten opzichte van het bedrijf. "Amsterdamse Limburgers als Ger Lataster, Lei Molin en Jef Diederens, die in de Tweede Wereldoorlog naar de Rijksakademie in Amsterdam trokken. Zij werden beïnvloed door de Duits-Nederlandse expressionistische schilder Heinrich Campendonk (1889-1957) die daar les gaf en inspireerden op hun beurt weer jonge kunstenaars uit de provincie", vertelt Catharien Romijn. Als journalist en kunstrecensent van het Limburgs Dagblad schreef ze in 2003 een kritisch artikel over de collectie die ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van DSM werd tentoongesteld in Schunck, het Glaspaleis en tentoonstellingsruimte in Heerlen. "De kunst is niet altijd van gelijkwaardige kwaliteit, niet altijd even baanbrekend, origineel of inventief", schreef ze. "Wat oubollig ook", herinnert ze zich nog van die tentoonstelling. Het kritische stuk bleek de overstap naar een andere baan, want ze werd gevraagd de nieuwe conservator van de

bedrijfscollectie te worden. En dat doet ze sindsdien met verve en een uitgesproken mening. "Ik ben autonoom in het kiezen van de kunstwerken, maar moet mijn keuzes wel altijd verantwoorden en voorleggen aan de kunstcommissie van DSM. Het gaat per slot van rekening om een bedrijfscollectie en niet om persoonlijke voorkeuren. Met die keuzes probeer ik altijd aansluiting te zoeken bij de actualiteit, te kijken naar werk dat de filosofie van het bedrijf weerspiegelt, maar dat wel balanceert op het randje. Het is hier geen museum waar de bezoeker bewust kunst komt kijken, maar het werk in onze collectie mag en moet emoties oproepen. Zoals met de beelden van Han van Wetering, waarvan overigens een werk is aangekocht. Ik zie het als mijn taak om die kunst te implanteren in het bedrijf."

De DSM Kunstcollectie is een organische collectie waarin de geschiedenis van het bedrijf is af te lezen. Een collectie die groeit en meegaat met de tijd en laat zien waar we vandaan komen en waar we misschien naartoe gaan. Dat begon met het glas-in-loodraam van Jonas, is te zien in de portretten van de directeuren, de vertegenwoordiging van Limburgse kunstenaars en daarna de aankopen die aandacht voor de activiteiten van het bedrijf weerspiegelen en waarbij de kunst wel autonoom blijft.

De collectie kunst is geconcentreerd in het hoofdkantoor in Heerlen en het kantoor in Sittard. In Heerlen is veel werk geplaatst in het centrale trappenhuis, in de bedrijfsmond ook wel het 'Guggenheim van Heerlen' genoemd, omdat de binnenruimte net als het New Yorkse museum open en goed bereikbaar is. Daarnaast hangt en staat kunst in de gangen, kantoren, werk- en vergaderruimten en het restaurant. Niet altijd goed bereikbaar, maar wel op afspraak te bezichtigen. Door de vele plaatsingsmogelijkheden in de gebouwen is het depot nagenoeg leeg. Daarnaast wordt de kunst dagelijks gezien door de werknemers en door de vele bezoekers en klanten

die het gebouw bevolken. Tot de kunstenaars uit de collectie behoren onder meer Tanja Ritterbex, David Bade, Hadassah Emmerich, Antoine Berghs, Sylvie Zijlmans, Keetje Mans, Shinkichi Tajiri, Tanja Smeets, Aad de Haas, Bas de Wit, Gerard Caris, Sidi el Karchi, Heringa en Van Kalsbeek, Margriet Smulders, Melanie Bonajo (een van de meest recente aankopen), Nicolas Dings, Hendrik Kerstens, Viviane Sassen, Sjra Schoffelen, Joris Laarman, Guido Geelen en Ruud van Empel. Dat het tweedimensionale werk overheerst is toeval, geen beleid. Aankopen hangen af van het aanbod en de actualiteit. "Ik kijk naar goede kunst, niet of het ruimtelijk of plat is."

Geschiedenis

Opvallend in de entreehal is het beeld *Zonder titel* van Sjra Schoffelen. Een enigszins gedateerd, uit drie delen opgebouwd beeld van polyester hars dat de drie divisies van destijds (1985) symboliseert. Door de inval van het licht varieert de kleur van beige via rose tot bijna oranje. Een tijdsperiode vastgelegd in een materiaal dat bij het bedrijf hoorde. Op het plein voor het hoofdkantoor staat een bronzen fontein van Arthur Sproncken die verwijst naar de vele fabrieken van DSM. Geschiedenis, maar een sterk beeld. Catharien Romijn neemt mij mee naar de Beatrixka-

mer, de vergaderruimte van de Raad van Bestuur die in 2006 werd gerestyled door Maurice Mentjens en later nog van warme accenten voorzien door Claudy Jongstra. Een project dat in het leven werd geroepen toen Catharien de opdracht kreeg het verleden, heden en de toekomst van DSM in één kamer te verenigen. De bekroning volgde in 2007 met de Dutch Designprijs. "Ik was altijd al overtuigd van deze kamer, ondanks dat er af en toe kritiek doorklonk. Met het behalen van deze prijs, verstomde die kritiek." Mentjens plakte de kamer van onder tot boven af met behang dat duizenden malen uitvergroete gisten, enzymen en bacteriën voorstelt en bedekte het plafond met spiegels. Als je er binnenstapt, geeft de ruimte je een hallucinerend gevoel en heb je niet het idee in een vergaderruimte staan. De spiegels vergroten de ruimte enorm uit, de statafels en de 'poten' van de tafel verwijzen naar de trechtervormige koeltorens bij de mijnen in Geleen.

Een hoogtepunt van haar carrière staat Catharien nog helder voor ogen. "Shinkichi Tajiri werd 80 jaar, aanleiding voor Museum Het Valkhof in Nijmegen een overzichtstentoonstelling van zijn werk te maken. Wij werden gevraagd die tentoonstelling te sponsoren en raakten zodoende in contact met Shinkichi zelf. Dat pakte goed uit, want we kregen vervolgens de kans

Shinkichi Tajiri, *Romin 2*, foto Piet Augustijn

een werk van hem te kopen. Na de tentoonstelling in Nijmegen mocht ik van Shinkichi werk uitzoeken om hier te exposeren. Dat was een geweldig moment."

BioFree heet het beeld van Erik Habets en David Bade uit 2012. In december maakt het deel uit van de tentoonstelling *Out of Office*, kunstschaten van bedrijven in het Singer Museum in Laren. "Het is van gips en van een kunststof die door onze businessgroep DSM Engineering Plastics wordt gemaakt. Die kunststof heet EcoPaXX® en maakt auto's lichter en duurzamer. De schoonvader van Erik Habets, die bij DSM werkt, bracht de kunstenaars op het idee. Van tevoren hebben Bade en Habets verschillende experimenten gedaan met het materiaal. Zo zijn ze tot hun keuze gekomen om het materiaal in de kop van het beeld – een reusachtig wit gipsen varken – toe te passen. Als een beschermend masker. Uit het varken steken ook plastic palmtakken, een Christusfiguur en de balken van een kruis. Allemaal verwijzingen naar de basis van de kunststof: castorolie gemaakt uit de noten van de Ricinus Communis, een plant die groeit op schrale grond in tropische regio's. In de volksmond wordt die wonderplant ook wel *Palma Christi* genoemd omdat er allerlei geneeskrachtige en bijna goddelijke krachten aan worden toegekend. Zo verwijst het beeld in mijn ogen naar een nieuwe religie vol respect voor natuur en leven. De titel *BioFree* speelt met een van de speerpunten van ons bedrijf: duurzaam leven. Maar vooral is *BioFree* een sterk autonoom beeld met een rijkdom aan vorm en beeldelementen"

Catharien Romijn maakt bij DSM Heerlen en Sittard gemiddeld tien tentoonstellingen per jaar waaruit werk wordt aangekocht. Zij werkt daarvoor soms samen met (kunst)instellingen als de provincie Limburg en het Bonnefantenmuseum in Maastricht. DSM ondersteunt musea en kunstprojecten en onderzoekt continu hoe ze de wereld net een beetje mooier kan maken. En dat is precies wat Romijn ook intern met de kunstcollectie doet. Zoeken naar manieren waarop ze DSM, kunst en de maatschappij met elkaar kan verbinden.

Kunst uit de DSM Art Collection is van 11 december 2018 t/m 7 april 2019 te zien tijdens *Out of Office. Kunstschaten uit bedrijven* in het Singer Laren. www.dsm.nl

Erik Habets en David Bade, *BioFree*